NOWINY NAUKOWE.

Cesarskie wolne Ekonomiczne Towarzystwo, na posiedzeniu d. 31 październ. r. z. podało do rozwiązania zadania następujące:

1) Wiadomo, iż w guberniach nowo-rossyyskich, małorossyyskich i słobodzko-ukraińskiey, siejąc ozíminę rzadko używają nawozu, w mniemaniu, jakoby ten był szkodliwym, a jednakże częste nieurodzaje w niektórych mieyscach tych gubernïy dają powod do powątpiewania o gruntowności tego mniemania. Towarzystwo przeznacza w nagrodzie wielki medal srebrny dla tego wieśniaka, któryby w tych guberniach przez nawoz ozimych posiewow otrzymał urodzay daleko lepszy od swoich sąsiadów, bez względu na odmiany powietrza i położenie mieyscowe. Pierwsze pięć odpowiedzi, nadesłane przed 30 października 1827 r. z zaręczeniem o tém mieyscowey zwierzchności, otrzymają, każda, oświadczoną nagrodę.

2) Kto zaprowadzi las w mieyscach stepowych, na przestrzeni przynaymniey 5ciu dziesięcin, tak, iżby w ciągu pięciu lat były już na nich drzewne rośliny w dostateczney liczbie, należycie zachowane, i piękną obiecujące nadzieję; ten po przedstawieniu na to świadectwa zwierzchności mieyscowey, otrzyma od towarzystwa medal złoty 30stu czer. zł.

3) Ktoby wynalazł sposob robienia do świéc łojowych, woskowych i spermacetowych, takich knotów, iżby naprzód: świéce paliły się jasno, czysto i światło; powtóre, ażeby w paleniu się żadnego nie było napału, a popioł, żeby się sam przez się niszczył; potrzecie, ażeby nie było żadnego zapachu, swądu i kopcenia; poczwarte, ażeby się knot nie łamał i świéca nie płynęła; ten po przedstawieniu na probę świéc takich i złożeniu szczegółowego opisu robienia knotow, otrzyma w nagrodzie medal złoty 20stu czerwonych złotych wartości,

który ofiarował członek major, Teodor Iwanowicz *Kitajew*. Termin przysyłania na to zadanie odpowiedzi, naznacza się 30 października 1826 roku.

Towarzystwo uwiadamia, życzących sobie odpowiadać na wyżey wymienione zadania, że odpisy ich mogą bydź w języku rossyyskim lub niemieckim, byle czystym i wyraźnym charakterem pisane; przysyłać się zaś koniecznie mają na termina oznaczone. Autorowie, nie kładąc na samych odpowiedziach lub doniesieniach swych nazwisk, zechcą przyłączać zapieczętowane bilety mieszczące w sobie tak nazwisko, jako i mieysce pobytu, wraz z potrzebnemi świadectwami, w tych zaś położyć jeszcze trzeba jakiekolwiek godło (dewizę), które też i na początku pisma lub na końcu znaydować się powinno, z uwiadomieniem, że potrzebne świadectwa są przyłączone: bo inaczey wszelka odpowiedz za nic uważaną będzie. Samo z siebie wypada, że rozwiązywanie tych zadań stosuje się do Rossyi i do samych tylko poddanych rossyyskich. Odpowiedzi zapisują się: Do Cesarskiego Wolnego Ekonomicznego Towarzystwa w Sankt-Petersburgu.

— *Towarzystwo zachęcania artystów narodowych*, otworzyło zakład, który śpieszymy polecić uwadze publiczności, jako obiecujący stać się jedną z nayciekawszych ozdób stolicy. Potrzeba sali na wystawy, oddawna czuć się dawała, tak dla artystów, którym trudno było dać poznać swe dzieła, jako i dla miłośników, pragnących je poznać lub nabyć; jedni i drudzy uyrzeli spełnionemi swe chęci. Mieysce zostało najęte w tym celu, przez towarzystwo, w domu *Marsa*, na Newskim-Prospekcie, i od d. 26 stycznia b. r., znaczna liczba obrazów, rysunków i innych dzieł sztuk wystawiona została na widok i na przedaż. Pozostaje nam tylko winszować towarzystwu, dokonania tey myśli szczęśliwey. Wysoka opieka, o jakiey Jego Cesarska Mość raczył zapewnić, reskryptem d. 2 lutego, przeznaczając mu roczną summę 10,000 rub. zamiast 5,000 wprzódy przez nie pobieranych, powinna bydź

dla towarzystwa nową pobudką do podwojenia gorliwości w swém użyteczném przedsięwzięcin.

— *Królewska akademija umiejętności w Paryżu.* Na posiedzeniu 30 grud. czytano między innemi zdanie P. *Girard* o dziele znanego ze swych badań nad Antyllami P. Moreau de Jonnes, pod tytułem: *Ogólne uwagi nad handlem morskim Francyi we wszystkich częściach świata.* W tém zdaniu ze szczególną jasnością, w skróconym rysie, wskazana jest ważność pracy uczonego autora, wymienione sposoby dla zjednania Francyi nowych mieysc do pozbycia towarów, otwarcia targow we wszystkich częściach świata, tudzież postawienia jey w tym stanie, aby wytrzymać mogła konkurrencyą z Anglią. Poczém P. *Boyer* odczytał nader ciekawy raport nad dziełem: *Wiadomości o kierunku, w jakim* Cholera morbus *w Indyach, i w całey prawie Azyi i części Afryki przebiega.* Według autora zdaje się, iż ta okropna zaraza, która w przeciągu dwóch lat naymniey 6 milionów ludzi w Azyi sprzątnęła, coraz się bardziey szerzy na stałym lądzie; już teraz od brzegów Gangesu i Indu postąpiła ku Bassorze, sięgła do Mezopotamii i przeszła poza kaspiyskie morze. Z drugiey strony granic się Chin dotyka, i już zaczyna szerzyć spustoszenie w tym kraju. Następnie autor dzieła uważa rozszerzanie się zarazy przez morze, jey zjawienie się w Egipcie, i w końcu wyłuszcza sposoby, według jego zdania naystosownieysze, w celu ochronienia Europy od tey klęski. Jenerał hrabia *Andreossy* czytał obszerną rozprawę o użyciu ciał rzutnych w artyllcryi. Dnia 16 styczn. na posiedzeniu akad. umiejęt. profes. *Kunth* swojém i P. Humboltda imieniem złożył 36ty i ostatni sposzyt dzieła: *Nova genera plantarum.* Na témże posiedzeniu P. *Raimont* czytał rozprawę o wegetacyi szczytów pireneyskich, owoc 35letnich badań jego. Opisane w nich jest 133 gatunków roślin, między któremi 62 skrytopłciowych. Ostatni sposzyt dzieła

Humboldta o roślinach Ameryki obeymuje opis 925 nowych roślin.

— *Królewska Akademija Sztuk w Berlinie. Katalog lekcyy i ćwiczeń praktycznych w letniém półroczu 1826 r. A.* Oddział Budownictwa: Nauka o budowach czasów dawnych i nowszych, przez wyłożenie i przedstawienie ich konstrukcyi, kurs roczny, prof. *Rabe*. Projekcye, nauka o porządkach z Vitruviusza, rysunek ich konstrukcyi, jeometryczne zasady cieniow; professorowie *Hummel* i *Zielcke*. Perspektywa i optyka, ciż sami. Rysunek ciała ludzkiego, dyrektor *Schadow*. Rysunki ozdób, sztukateryi i gipsatury, prof. *Niedlich*. B. Oddział Sztuk pięknych: Rysunek ręczny; we trzech klassach uczą professorowie *Dähling*, *Collman* i *Hampe*, inspektor *Henne* i nauczyciel *Berger*. Rysunki z posągow starożytnych, prof. *Niedlich*. Rysowanie, malowanie i modelowanie z modelu żywego, członkowie akademickiego senatu. Modelowanie z posągow starożytnych, dyrektor *Schadow*. Rysowanie i malowanie z obrazów galeryi królewskiey tuteyszey i potsdamskiey, prof. *Schumann* w Berlinie i rektor *Puhlman* w Potsdamie. Rzeźbiarstwo, dyrektor *Schadow* i prof. *Rauch*. Malowanie krajowidow czyli landszaftow prof. *Lütke*. Rytowanie na miedzi profes. *Buchhorn*. Rżnięcie z formy na drzewie prof. *Gubitz*. Rytowanie liter i mapp prof. *Mare*. Rżnięcie z metallu, nauczyciel akademicki *Coué*. C. Muzyka: Jenerał-basu, kompozycyi i kontrapunktu podwóynego prof. *Zelter*. Śpiewu praktycznego tenże. D. W Szkole sztuk i rzemiosł, złączoney z akademiją sztuk: Rysunek ręczny, professorowie *Collmann*, *Dähling* i *Hampe* i naucz. *Berger*. Rysunek jeometryczny i architektoniczny, profes. *Meinecke* i *Zielcke*. Modelowanie z modelow gipsowych, prof. *Wichmann*. Uczenie zaczyna się od połowy kwietnia.

— Patentem królewskim (25 stycz.) nauczycielowi *Hampe* dany tytuł professora. D. 26 listop. r.

z. jubiler i złotnik, Jan Bogumił *Walpurger*, rodem z *Alimitweida*, mianowany artystą akademickim.

— *Akademija Berlińska Leśnictwa. Lekcye w półroczu letniem 1826.* Uprawy lasów, pierwszy radca leśnictwa: prof. *Pfeil.* 4 godziny na tydzień. Użycia lasów *tenże* 9 g. n. t. Zachowania lasów i policyi leśney *tenże* 3 g. n. t. Sztuki myśliwczey *tenże* 2 g. n. t.. Zoologii prof. *Lichtenstein* 6 g. n. t. z demonstracyami na przedmiotach historyi naturalney do leśnictwa, stosowaney. O ziemi pod lasy prof. *Weiss* 2. g. n. t. Botanika leśnicza, prof. *Heyne* 3 g. n. t. i w pewnych dniach exkursye. Fizyka i Chemija, stosowana do leśnictwa i myśliwstwa, major i prof. *Turre*, 3 g. n. t. Planimetryi i Stereometryi prof. *Ideler* 3 g. n. t. Jeometryi i Trygonometryi z praktyką zdeymowania i rysowania planów, kommissarz leśny *Passow*, w godzinach wyznaczyć się mających. Początki Arytmetyki i Jeometryi, kandydat leśnictwa *Schneider*, w godzinach wyznaczyć się mających. W czasie świątecznych wakacyy wielkonocnych, pierwszy radca leśnictwa *Pfeil*, wyłoży kurs praktyczno-leśniczy szacowania lasów.

— *Królewska Akademija Budownictwa w Berlinie. Lekcye w półroczu letniém, od 1go kwietnia do ostatniego sierpnia 1826.* Trygonometryą, Solidometryą, Jeometrya opisową daje prof. *Ohm*, 6 g. n. t. Jeometryą praktyczną w polu, prof. *Berghaus*, 6 g. n. t. Mechaniki i hydrauliki tayn. rad. dworu *Grüson*, 4½ g. n. t. Budowania dróg, mostów, śluzow i kanałów, dr. *Dietlein*, 6 g. n. t. Budowania tam na rzekach i stawach i budowania portow, dr. *Dietlein*, 6 g. n. t. Budownictwa ogólnego, prof. *Rabe* 4½ g. n. t. Budowania gospodarskiego, inspektor budownictwa *Schramm*, g. 6 n. t. Fizyki experymentalney i Chemii, stosowaney do budownictwa, prof. *Accum*, 2 g. n. t. Mineralogii budowniczey i materyałow budowniczych, prof. *Accum*, 1 g. n. t. Rysowanie kart sytuacyynych,

prof. *Berghaus* i inspektor budowniczy *Julius*, 3 g. n. t. Rysunku ręcznego i ozdób budowniczych, prof. *Rösel*, 3 g. n. t. Rysunku architektonicznego, prof. *Meinecke* i inspektor budow. *Schramm*, 3 g. n. t. Modelowania, modeler *Eberhard*, 6 g. n. t.

— *Królewskie towarzystwo niderlandzkie języka i literatury krajowey*, zwane *Concordia*, d. 1 kwietnia miało pierwsze posiedzenie po swojem na nowo urządzeniu. Prez. towarzystwa P. *Schuermann*, zdał sprawę o wszystkich szczegółach nowego urządzenia, i o teraznieyszym, rozciągleyszym, stanie tego narodowego ustanowienia. Nowych członków przybyło 137, w liczbie których powiększey części są wyżsi urzędnicy miasta Bruxelli i prowincyi: dawnieyszych członków jest 70, a honorowych 50, wszystkich zaś w ogóle towarzystwo liczy więcey 250. Pomiędzy członkami honorowymi znaydują się ministrowie i urzędnicy wyżsi, tudzież znakomici pisarze i uczeni, w liczbie zaś nowo przybranych są II. KK. WW. Xiążę *Oranii* i Xiążę *Fryderyk*, minister spraw wewnętrznych *van Gobbeischrey* i jeneralny kommisarz woyskowy P. *d'Aubremé*, minister stanu i zarządca banku P. *Repelair van Driel* i t. d. Prezydent w przemówieniu o języku i literaturze narodowey w prowincyach południowych i północnych królewstwa wyraził, że język ten początkowie był jednostayny, w pisowni nawet różnicy nie było, że poźniey Belgowie w wiekach 13tym, 14tym i 15tym przed Hollendrami pierwszeństwo mieli w języku i literaturze oyczystey, że poźniey oni w tyle się zostawać zaczęli, a Hollendrowie w następnych wiekach mowę wyczyścili, i pięknościami wzbogacili, a pisarze wszelkiego rodzaju naywiększe okazali zasługi. Od wieku 19go postępowania znowu stały się spólnémi.

— *Akademija umiejętności w Monachium*, d. 28 marca, obchodziła 67mą rocznicę swojego założenia, przez posiedzenie publiczne. Sekretarz dożywotni, duchowny radca tayny *Schrank*, zagaił po-

siedzenie zdaniem roczney sprawy, a potym miał mowę z założenia: „*Natura obwieszcza Boga.*" Wyborna ta mowa, całą naturę obeymująca, niepodobna do wystawienia w skróconey treści, została wydrukowana i z wielką pożądliwością jest czytana.

— *Królewska Akademija sztuk pięknych w Kopenhadze*, d. 31 marca, pod prezydencyą Xiążęcia Duńskiego, Chrystyana Fryderyka, miała posiedzenie publiczne na obchod rocznicy swojego założenia. Potym Xiążę oglądał szkoły akademii sztuk różnych i roboty, wystawione przez członków i uczniów. Dzieł *Therwaldsena* znaydowało się 40.

— Przez postanowienie Kongregacyi studiow pod dniem 12 lutego, w *Urbino*, d. 4 marca nastąpiło uroczyste wskrzeszenie uniwersytetu.

— Cesarz Jegomość Austryacki, wyrokiem z dnia 27 stycznia r. t. raczył liceum w Inspruku, wynieść na stopień uniwersytetu, z prawem mianowania doktorów filozofii i prawa.

— Uniwersytet genewski podzielony został na 4 fakultety: teologiczny, prawny, nauk, i umiejętności dokładnych.

Nekrologi. St. Juste, autor wielu dzieł drammatycznych, mąż powszechnie czacowany, umarł w Paryżu d. 27 marca mając wieku lat 56. W polskim języku mamy jego opery: Kalif z Bagdadu i Jan z Paryża.

— Jan Henryk *Voss*, umarł w Heidelbergu, d. 30 marca, mając wieku lat 75, zasłużony weteran w literaturze niemieckiey, sławny z przekładania poetów greckich i łacińskich, Szekszpira i t. d. nie mniey z napisania nieśmiertelnego poematu: *Luiza.* Narodził się d. 20 lutego 1751 w Sommersdorf, w meklemburskiém. Długo był rektorem gimnazyum w Eitingen. Szczęśliwy jego przekład Odyssei, ukazał się początkowie 1781 roku. W 1793 wydał przekład całego Homera, a w 1794 wyszło prześliczne sielskie poema *Luiza.* Od niego i przyjaciół jego młodości Hölty, Boje, Bürger, Miller, Hahn,

etc. zaczyna się nowa piękna jutrzeńka poezyi niemieckiey. Gdyby *Voss* żadnych więcey w literaturze niemieckiey nie miał zasług, sam wpływ jego na ukształcenie języka, byłby zdolnym zapewnić dlań wiekuiste mieysce, pomiędzy imionami nayświetnieyszemi. *M.*

— Professor *Ekarn*, w uniwersytecie leodyyskim, umarł d. 20 marca. Stratę jego pisma publiczne nazywają dotkliwą dla tego uniwersytetu.

Szczególności Biograficzne. PP. *Forrest*, oyciec i syn, z Edimburga, rytownicy medalowi Króla Jmci Angielskiego, wybili medal, na uczczenie Pana *Walter Scotta.* Z jedney strony wyobrażona jest głowa baroneta, z drugiey zaś *Pani jeziora* w takim ubiorze, jak jest opisany bard szkocki w wierszach poety.

— Popiersie *Millevoye*, jednego z nayupodobańszych poetów francuzkich, przez radę municypalną uchwalone, postawione zostało w drugiey połowie marca, w bibliotece miasta *Abbeville*, w którem się rodził, nie daleko wizerunku *Sansona*, twórcy jeografii we Francyi.

— *Spór o mieysce urodzenia Krzysztofa Kolumba.* Rzecz ta mogła bydź uważana za rozstrzygnioną, przez uczoną rozprawę hrabiego *Napione*, zawartą w 15tym tomie pamiętników akademii turyńskiey 1804 r., a przedrukowaną we Florencyi r. 1808 z niektóremi dodatkami przez PP. *Priocca* i *Verazza.* Akta processu rady indyyskiey, przekonały, że ten sławny żeglarz był synem szlachetnego, niebogatego obywatela *Cuccaro* w Montferracie, i że się tam urodził w swym familiynym domu. Dopiéro w r. 1814 zjawiła się w trzecim tomie pamiętników akademii genueńskiey, rozprawa, dowodząca w brew P. *Napione*, że *Kolumb*, chociaż potomek familii *Cuccarro*, urodził się jednak w Genui. P. *Bossi* w wydaném przez siebie *Życiu Kolumba* (Medyolan 1818), P. *Bianchi* w swych uwagach nad Liguryą (Genua 1818) wsparli to dawne mniemanie bez zgłębiania. Senat zaś ge-

nueński, dostawszy kopiy *niezupełnych* kilku dokumentów, tyczących się *Kolumba*, złożył je uroczyście w pomniku, mającym napis wyrażający, iż *Kolumb* nie miał inney oyczyzny, jak Genuę. P. *Napione* ogłosił nową rozprawę we 27mym tomie pamiętników akademii turyńskiey. Senat genueński wydał dokumenta w zbiorze mającym tytuł: *Codice diplomatico Colombo americano*, na którego czele umieszczony jest wstęp xiędza *Spotorno*; hrabia *Napione* odpowiedział *Traktatem o prawidłach krytyki*, mającym się ukazać w pamiętnikach akademii turyńskiey, a który z gruntownością i skromnością jest napisany. *N. A. K.*

Ustanowienie publicznego użytku. Król Jmć Francuzki, na podanie ministra marynarki, postanowił, ażeby, co dwa lata rozdawano dziesięć medalów, dla tych właścicielów plantacyy w kolonijach francuzkich, którzy się szczęśliwemi usiłowaniami i pożytecznemi wynalazkami naywięcey odznaczać będą.

Fundusze na oświecenie. Dnia 5 lutego r. t. zmarły, Wilhelm Hrabia *Stolberg-Roszla*, zapisał summę więcey 200,000 talarów, na zafundowanie zakładu, pod tytułem: *Funduszu Wilhelmowskiego*, z któregoby pobierali pensyą dodatkową zle opatrzeni kaznodzieje i wszyscy nauczyciele szkół w hrabstwie *Roszla*; także ma się utrzymywać szpital we wsi *Bennungen* i wychowywać kilkoro dzieci. W poźnieyszym czasie, podług woli testatora ma bydź założone i utrzymywane seminaryum nauczycielskie dla tegoż hrabstwa. *M.*

Szkołki dla pospólstwa. W *Droszewie*, (W. Xięz. poznań.) założono szkołkę włościańską, na którey fundusz i na utrzymanie nauczyciela, dziedzic wsi, major *Bronikowski*, przeznaczył 2 morgi ziemi na ogród, własnym kosztem ma wystawić zabudowanie; proboszcz mieyscowy X. *Czaplicki*, zapisał dla nauczyciela 6 talarów pensyi i 11 szeflow różnego zboża.

Szkoły wzaj. uczenia. W *Oestersund*, mieście szwedzkiem, założono szkołę lankasterską.

Zabytki i ślady histor. Przy odkopywaniu muru na starych wałach we Lwowie, znaleziono kamień z napisem następującym: *Anno D. 1726 die 29 Apri. edyfikacya muru tego prześwietney ziemi lwowskiey z podatku szelężnego.*

— Trzy kamienie pierścieniowe, odkryte w Nasium, są krwawnikami, okrągławemi i przeźroczystemi, które służyły za pieczątki; na jednym z tych, rzeźba wyobraża lwa, pokonywającego jelenia. Roku Rzymu 652, edyl kurulny Mucyusz-Scewola, pierwszy wprowadził lwa do igrzysk w cyrku, wedle świadectwa Plinijusza. Naycelnieysza z posadzek mozaikowych, odkrytych w rozwalinach Nasium r. 1818 wystawuje jelenia, napastowanego przez lwa, czy tygrysa. Drugi kamień wyobraża zwyciężonego wojownika, błagającego na kolanach o przebaczenie u zwycięźcy. W tém pokorném położeniu, jednę rękę zbliżoną ma do ust, i odsłania swe ciało, usunieniem na stronę puklerza, który w drugiey ręce trzyma. Trzeci, naylepiey rżnięty, wystawuje nadobnego młodzieńca, trzymającego w prawey ręce owoce, w lewey zaś gałązki liśćmi okryte; głowę zdaje się mieć uwieńczoną drobnemi roślinami, a płaszcz, zaledwie osłaniający jego barki, zarzucony ma na tył obnażonego ciała. Zapewne to bydź musi Vertumnus, kochanek Pomony, którego święto obchodzono w październiku, gdyż takie są jego celnieysze cechy. Niektóre dzienniki, przez omyłkę, przypisały Nasium starożytności, odkryte w Saint-Mard, około Virton, miasteczka niderlandzkiego, którego obwód przytyka do kantonu Montmedi, dokąd J. K. M. Król Hollenderski posłał archeologa. Xiądz *Bertholet*, w swey historyi Xięstwa Luxemburgskiego, przytacza mniemanie Xiędza *Berthelsa*, jakoby za czasów Rzymian w Saint-Mard była twierdza, a w Virton kościoł, poświęcony Jowiszowi, zwanemu przez mitologów *Vir tonans* (mąż piorunujący) z czego powstało nazwisko *Virtonum* poźniey *Virton.* Grobowce, albo raczey urny czyli popielnice

odkryte w Saint-Mard, w linii prostey były uszykowane. Kamienne zamykają popioły zebrane w *catinus* z nakrywką, wewnątrz zaś cztéry, pięć, sześć do siedmiu flaszeczek na łzy, z jedney strony; a kości, pieniądze, szczątki broni i agrafy z drugiey strony. Gliniane nie tak symetrycznie są ustawione, i bliżey jedna obok drugiey. Są między niemi wielkie i mnieysze. Kości przepalone leżą w naczyniach węższych z szyykami.

Storożytność. Ołtarz egitpski, ofiarowany przez kawalera *Drovetti*, N. Królowi Francuzkiemu, odkryty w *Sais*, a który w Luwrze złożony został, jest z jedney sztuki granitu różowego. Wymiary tego pomnika są następujące: 8 stop 3 cale wysokości, 5 stóp 1 cal szerokości, 4 stopy 8 cali głębokości. Wszystkie jego cztéry strony ozdobione są pamiątkami religiynemi i napisami hieroglificznemi, mieszczącemi nazwisko i imie właściwe jednego z królów egiptu, po kilkakroć powtórzone. Z uwag ogłoszonych przez P. *Champollion-Figeac* okazuje się: 1) że ten monolit był poświęcony bogini opiekuńczey miasta *Saïs*, *Neith* zwaney; 2) że, we framudze na przedzie ołtarza wykutey, był zamknięty i karmiony sęp, godło żywe tey bogini; 3 że, pomnik poświęcony jey był przez króla *Amosis-Net-Se* (syna Neithy), który jest Amazysem XXVI dynastyi egipskiey, rodem z *Sais*, tym samym, który po panowaniu przeszło 40letnim, spędzony został z tronu przez Kambizesa. Tak więc ten monument, był wykonany między r. 530 a 570 ery chrześciańskiey, a przeto 2400 lat dochodzi. *N. A. K.*

Pamiątki. Niedawno w Londynie przez licytacyą przedano dwa pióra, które użyte były do podpisania traktatu pokoju w *Amiens*. P. Francis Burdett zapłacił za nie 500 f. s.

Rękopisy. Publiczna narodowa biblioteka w Warszawie nabyła nader ważny dla historyi oyczystey rękopism. Nosi on tytuł: *Spisy niektóre stanowienia pokoju między Królem Jmcią*

a Cesarzami Tureckiemi i wojewodami wołoskiemi. Obeymuje ciekawe akta dyplomatyczne od roku 1502 do 1569, jako to: przymierza, poselstwa, instrukcye, korrespondencye, rapporta taynych wysłańców, sprawy handlowe, spory pogranicznych dowódców, i t. p. dokumenta tyczące się politycznych i handlowych stosunków, między Polską, Turkami i Wołoszczyzną. Szczególnie też są ciekawe poselstwa Jazłowieckiego, Brzeskiego i Piotra Zborowskiego; rapporta ostatniego dają wysokie wyobrażenia o jego władzach umysłowych. Jest tam i rapport o potędze morskiey Sułtana zdany przez znanego poetę Andrzeja *Trzecieskiego*. Zygmunt August do wpływu swego przy Porcie ottomańskiey bardzo wiele żydów używał; są tu nawet kopije własnoręcznych listów jego do ajentów tego wyznania. Rękopism ten nosi wszelką cechę autentyczności, to jest, iż ze źródeł pewnych był zebrany; pisany jest ręką i pisownią drugiey połowy wieku XVI. Dokumenta są w językach polskim, łacińskim i włoskim; przymierze z Bajazetem r. 1502 jest w języku włoskim mieszanym z łaciną.

— W *Genewie* u bawiącego się przedażą starych xiążek znaleziono 8 tomow rękopisow Kalwina.

Wynalazki i przemysł. W Anglii, towarzystwo wspierania uprawy jedwabiu, z Francyi południowey do Irlandyi sprowadziło wielką liczbę białych drzew morwowych, i ma je zasadzać. Mnóstwo także przywieziono drzew morwowych ze Włoch. Sprowadzono także włocha, któremu dozor nad tą uprawą będzie powierzony, i który prócz tego będzie dawał potrzebną naukę około hodowania jedwabników.

— W Szwecyi, podług rapportu urzędowego o robotach około kanału w Göta w roku 1825, główny cel osiągniono: jeziora *Noxen*, *Boren*, *Weter* i *Wener*, złączone zostały 43 śluzami, a od Wener ciągły się spław zaczyna. Od 8 października chodzą już statki wygodnie z Gothenburga do Nor-

sholmu; mieysce to leży o 1¾ mili szwedz. od brzegu wschodniego morza pod Norrkoeping. Koszta, zamiast 275,301 tal. wyrachowanych, wynosiły 432,203 tal. Dochody kanału przyniosły 20,795 tal.

— W gazetach westfalskich ogłoszone jest do rozwiązania zadanie: czyli nie można sposobami chemicznemi i technologicznemi, wydobywać jedwab z liści morwowych, bez jedwabników?

— P. *Taillefer*, mechanik genewski, dla młodey jedney dziewczyny zrobił nogę sztuczną, która bardzo jest lekka i giętka, a dziewczyna bez kuli na niey chodzić może.

Handel. P. *Moreau de Jonnes*, nader szacowne wydał dzieło o handlu xixgo wieku. Znaydują się w niém następujące szczegóły statystyczne o kolonijach francuzkich: Ludność: *Martyniki* 10,000 białych, 10,000 wolnych, 80,000 niewolników, razem 100,000. *Gwadelupy* 12,500 biał., 6,500 wol., 101,000 niewol., razem 120,000. *Burbon* 15,000 biał., 5,000 wol., 53,000 niewol., razem 73,000. *Gujana* 1,000 biał., 1,500 wol., 18,500 niewol., razem 2,000. Ogół: 38,500 biał., 23,000 wol., 247,500 niewol., razem 309,000. Handel: *Martyniki:* wywóz 32,500,000 fr., przywóz 30,000,000 fr., razem 62,000,000. *Gwadelupa:* wywóz 33,000,000, przywóz 2,500,000, razem 5,500,000 fr. *Gujana*, wywóz 1,500,000, przywóz 1,000,000, razem 2,500,000 fr. Przydawszy do tego handel kontrabandowy, massa handlu krajowego i zagranicznego osad francuzkich, przenosić będzie 150 mil. fr., oprócz składowego handlu w kolonii Senegalskiey i kantorów w Indyach-Wschodnich.

Hist. Natur. W końcu miesiąca lutego. r. t. w okręgu Sangerhauser, w rejencyi Messeburskiey (w Prussach), pod Gonne, w gruncie do kopalni miedzi należącym, o 50 sążni pod ziemią, znaleziono ząb, kolosalney prawdziwie wielkości, a nadzwyczaynie dobrze zachowany: długości ma 3 łokcie 8 cali miary reńskiey, średnicy calow 6, waży 114 funtów, w półokrąg na końcu zagięty.

Rozumieją go bydź zębem mamutowym. P. *Uhlig*, zawiadowca tey fabryki, zachował ten zabytek pierwiastkowego świata. *M.*

Przedsięwzięcia literackie. X. Krzysztof Celestyn *Mrongovius*, kaznodzieja i lektor jęz. pols. w Gdańsku, autor kilku dzieł o języku polskim, i niedawno w Gdańsku wydanego Słownika Niemiecko-Polskiego, zaszczytne wezwanie otrzymał. Zmarły kanclerz Cesarstwa Rossyyskiego, hrabia Rumiańców, sławny opiekun nauk, nie długo przed swoją śmiercią zaprosił: X. Mrongoviusa, ażeby jego kosztem objechał siedziby dawnych Kaszubów i starał się, ile możności, zebrać słownik ich gasnącego języka, oraz, podania utrzymujące się jeszcze w ustach tych Pomorzan. Nie wiemy, czyli ten projekt przyydzie teraz do skutku.

— Gazety warszawskie doniosły, że P. Józef *Sękowski* trudni się teraz w Petersburgu, wydaniem *Słownika francuzko-arabskiego.*

Doniesienia bibliograficz. Wyszedł w Warszawie z druku tom 1szy *Zbioru pism rozmaitych ś. p. Franciszka Dmochowskiego*, tłómacza Iliady, w tym samym formacie, na takimże papierze, co Iliada i Eneida. Obeymuje w sobie: Sąd ostateczny; Ułomki Miltona; Noc Junga; Odyssei xiąg dwie i początek trzeciey; Wyjątki z Farsalii Lukana; Listy i Ody Horacyusza; Elegie Tybulla i Propercyusza i Ułamki Delila. Tom IIgi, wkrótce mający wyyśdź z druku, zawierać będzie: Zakus nad zaciekami, urywek bicza kręconego, kilka mów prozą i sztukę rymotwórczą, wydaną podług exemplarza, na którym autor, na krótki czas przed śmiercią, bardzo znaczne odmiany poczynił.

— We Wrocławiu u W. B. Korna, wyszło z druku dziełko: *Oycze nasz*, czyli modlitwa pańska zebrana z różnych rękopismów i dawnych druków polskich, a mianowicie z Bibliy, w różnych textach, przez J. S. *Bandtkiego.* Na końcu przydany jest Oycze nasz w różnych dyalektach sławiańskich. Dziełko to posłużyć może do porówny-

wania rozgałęzionych języków, z jednego szczepu sławiańskiego pochodzących, oraz wskazać, jakim odmianom każdy z nich w pewnym okresie uległ.

— W Warszawie u Pukszty, wyszło z druku trzecie wydanie piérwszego tomu *Grammatyki Francuzkiey* przez Józefa *Zielińskiego*, professora w liceum warsz. znacznie poprawione, odmienione i powiększone. Dogadzając życzeniom wielu osób, przydane są do niey rozmowy z kilku arkuszy złożone, delikatnemi sposobami mówienia od wszystkich dotąd wyszłych odróżniające się.

— U tegoż, wyszedł z druku romans pod tytułem: *Lisli*, powieść szwaycarska z lat 1818 i 1819 przez H. *Klaurena*, przekład z niemieckiego.

— W Warszawie wyszedł z druku tom pierwszy dzieła: *O urządzeniu gospodarstwa według zasad rozumowanego rolnictwa*, przez Nep. *Kurowskiego*.

— Gazety warszawskie doniosły o wyyściu z druku jeszcze dwóch elegiy na śmierć Stanisława Staszica, przez J, N. *Leszczyńskiego* i J. Z. *Rutkowskiego*; uczniów uniwer. warsz., oraz następujących dzieł: *Zbiór wszystkich mów mianych w czasie obchodu pogrzebowego ś. p. ministra stanu Staszica*. Elegija na zgon Fran. Dybka prof. uniwer. warsz.

— W Warszawie z drukarni Łątkiewicza, wyszedł z druku znany od lat ośmiu Nowy kalendarzyk polityczny na rok 1826 in 18 str. przeszło 650, z rycinami. Oprócz wiadomości, sobie jedynie właściwych, zawiera: *Opis historyczno-statystyczny m. s. Warszawy*.

— We Lwowie drukiem Pillera wyszły w roku bieżącym *Zabawki Rymotwórcze St. Jaszowskiego*. Jest to pierwszy tomik poezyy, umieszczonych po różnych dotąd pismach peryodycznych (warszawskich, krakowskich, lwowskich, i t. d.), z pochwałą czytywanych.

— W Lipsku wyszło r. 1823 dzieło we 2ch tomach in 8vo pod tytułem: *Czasy rycerskie i o-*

byczaje rycerzów. Tom I. zawiera wiadomości o wychowaniu, sposobie życia i ubiorze rycerzów. W tomie II. znaydują się szczegóły o pasowaniu na rycerzów, o walkach, turniejach, o kobietach, i t. d.

— W Paryżu wyszło dzieło historyczne o tajemnych trybunałach w północnych Niemczech, o początku sądu Wemy, o jego wpływie, rozciągłości, władzy i procedurze inkwizycyyney. Autorem tego dzieła jest P. *Loève-Veimars*.

— W pamiętnikach Bruxelskiey Akademii umiejętności i sztuk pięknych, znayduje się rozwiązanie pytania: od jakiego czasu tytuły hrabiów i xiążąt (dukow) stały się dziedzicznemi w Belgium? autorem tego pisma jest P. *Dewez*.

— Lucyan Bonaparte wydał w Ameryce historyą naturalną zwierząt Zjednoczonych Stanów; dzieło ozdobione jest pysznemi kolorowemi rycinami.

— W Madrycie wychodzi nowe wydanie z 3 rycinami *Iberiady* poematu bohatyrskiego, napisanego przez X. *Ramon Valvidares* zakonu Hierominitanów, na cześć pamiętney obrony Saragossy.

— W Alexandryi (w Egipcie), wyszedł z druku po włosku Dziennik wyprawy Ibrahima Baszy do Morei w 1825 roku.

— P. *Buttler*, w niedawno wydaném opisaniu żywota *Erazma*, utrzymuje, że od r. 1455 do r. 1536, wyszło z druku około 22,932,000 woluminów.

Muzyka. Dziennik rozpraw z d. 17 grud. r. z. donosi, że P. *Marot*, muzyk nadworny Króla Jmci Francuzkiego wynalazł wygodny sposób strojenia fortepianów: urządził szesnaście Diapasonów (zwanych u nas Stimmgabel, albo Kamerton) za pomocą których każdy kto tylko ma wprawny słuch, nie umiejąc nawet grać na instrumencie, naydokładniey nastroić go może. Wynalazek ten otrzymał wielkie pochwały od wielu członków Instytutu francuzkiego i sławnych artystów, uczynił bowiem wielką dogodność zwłaszcza

dla mieszkających na wsi. Pan K. K. donosząc o tém w Kuryerze warszawskim dodaje: „nie mogę zamilczeć, że nasz P. *Leszczyński*, fabrykant instrumentów, już od dwóch lat zwierzył mi się swego pomysłu, który zupełnie jest takim samym, jak nam go ogłasza P. Marot. Żałować należy, iż P. Leszczyński, ociągając się tak długo z uskutecznieniem onego, utraca przed światem zaszczyt wynalazcy, chociaż nim jest w istocie." Donoszą także gazety, że nie dawno P. *Simoner*, wiedeńczyk, wynalazł machinę, za którey pomocą każdy może dokładnie nastroić fortepian. Nie wiemy, czyli ten wynalazek ma podobieństwo do wynalazku P. Marota, czy też jest innym w swoim rodzaju.

— Bartłomiey *Wirmbs* (rodem wiedeńczyk) od początku r. 1825 wydaje (w Hiszpanii): *Zbiór* pieśni i tańców hiszpańskich i południowo-amerykańskich, z muzyką do fortepiano i gitary. Z tegoż wydania dają się poznawać nowsze kompozycye sławnieyszych kompozytorów hiszpańskich: *Carnicera*, *Ruchera* i t. d. Co miesiąc wychodzą dwa sposzyty tego zbioru, i już wyszło dwadzieścia.

Drammatyka francuzka. Xiężniczka Ursyńska (la princesse des Ursins), komedya historyczna przez Alexandra *Diuwala*, prozą w pięciu aktach napisana, dobrze była przyjęta na teatrze paryzkim. Rzecz odbywa się na dworze Filipa V, króla hiszpańskiego, w roku 1712; kończy się na wygnaniu ze dworu i z Hiszpanii, Xiężny Ursyńskiey. Zarzucają autorowi, że całe dzieło zapełnił obmierzłemi charakterami, wyjąwszy główną osobę, i jednego francuza, który wcale tam nie jest potrzebnym. Dla tego w działaniu i w rozmowach, braknie rozmaitości.

— W roku zeszłym wystawiono na teatrach paryzkich sto ośmdziesiąt cztéry nowe dzieła (mniey 24ma, niż w r. 1824); w tey liczbie było 11 trajedyy, 20 komedyy, 23 oper wielkich, 97 wodewilów, 27 oper komicznych, 5 baletów i jedna tylko tak nazwana: dramma. Dzieła stu cztérdziestu je-

dnego pisarzów, otrzymały zaszczyt przedstawienia (taż sama liczba autorów dramatycznych była i w roku 1824).

Rzeźbiarstwo. Gazeta berlińska z listu otrzymanego z *Rzymu*, donosi: „Torwaldsen ukończył już konia doskonałey piękności, należącego do pomnika, który Xięciu Poniatowskiemu ma bydź wystawiony. To dzieło, bez wątpienia, jest naypięknieysze ze wszystkich, czyniących chwałę rzeźbiarstwu nowszych czasow.

Xięgarstwo francuzkie. Dziennik xięgarski z dnia 1 kwietnia donosi, że w pierwszym kwartale r. t. wyszło: 2,800 dzieł, i 1,982 xiążek, 500 rycin i litografiy, 300 sztuk muzycznych, 11 kart jeograficznych i planow. Zarówno kładąc, przypada na każdy dzień nowo wychodzących 22 książek i małych pisemek, 3 ryciny lub litografie i 3 sztuki muzyczne.

Litografija. P. *Rawski* kończy już przenosić na papier obraz bitwy pod Wiedniem, z obrazów kościoła Żółkiewskiego kopijowany. Pisma krajowe (Lwowskie) donosząc o tém, uwielbiają przedsięwzięcie P. *Rawskiego*, zachowania od zatraty, i upowszechnienia dzieła ze wszech miar godnego uwagi; oświadczają oraz życzenie oglądać i inne obrazy tego kościoła, rozmnożone przez litografiją.

Malarstwo. Parlament angielski zezwolił na wydatek 9,000 f. s. za trzy obrazy *Pusena*, *Carracci* i *Titiana*, kupione do muzeum narodowego.

Gospodarstwo krajowe. Rząd szwedzki wydał urządzenie względem lasow dębowych: aby na przyszłość nie zabrakło drzewa dębowego na potrzeby floty wojenney, postanowiono, zakupić znaczney obszerności grunta stosowney własności, dla zasadzenia drzewem dębowém. Ustanowiono nagrodę od 1 do 20 talarów za każdy dąb na gruncie prywatnym rosnący i dobrze utrzymywany. Wszystkie dęby, podług dawnieyszych urządzeń, są własnością korony. Urządzenie to póty trwać ma,

póki lasy zasadzone, nie staną się przydatnemi do użycia.

— W mennicy sztokolmskiey zaprowadzono nowe machiny i różne udoskonalenia, przez co mają rozpocząć wybijanie pięknieyszey monety pod rokiem 1827.

Zabytki nowego świata. P. Bullock, znany przez ogłoszenie swojey podróży do Mexyku, był szczęśliwym odkryć i nabyć bardzo ważne dla historyi zabytki sztuki i dawney cywilizacyi ludu mexykańskiego. Zbiór ten kosztowny, jest teraz wystawiony na widok ciekawości publiczney w Londynie, złożony w tém samém mieyscu, gdzie przed dwoma laty był grobowiec egipski, jeden z owoców podróży nieszczęśliwego Belzoniego do Egiptu. Zabytki dawne Mexyku, mniey pospolite, niż egipskie, nie mniey wzbudzać powinny interes: należą one do historyi dawney obrazowey, oraz opiniy pierwiastkowych, wyrażanych przez rzeźbę, malowidła i pismo. Oto jest krótka wiadomość o nayciekawszych z tych zabytkow: 1) Wąż wielki kamienny, pożerający człowieka, którego część niższa jest spiralna; 2) karta dawnego miasta Mexyku, na której szczegółami wskazane ulice, place, kościoły i t. d. 3) rękopismo meykańskie wielkiey wagi, a o którém mniemają, że jest rapportem ajentow Montezumy o postępie Hiszpanów; 4) model piramidy w stopniach, zmnieyszających się, w St. Jean de Teotihuana, podobny do tych, których widać gruzy na innych mieyscach, a które opisał baron Humboldt; 5) exemplarz wielkiego kalendarza mexykańskiego, wyrytego na ogromnym głazie bazaltowym i przeniesionego do katedry w Mexyku; szacowna sztuka starożytności nosi w kraju imie zodyaku Montezumy, i zwróci uwagę uczonych, gdy się otrzyma dobra kopija (*fac simile*) londyńska: zdaje się tam ukazywać w środku słońce, którego promienie są rozrzucone na punkta główne świata, imiona por roku w znakach rysowanych, oraz podział roku na miesiące i dni;

6) statua z kamienia wulkanicznego w postaci kobiéty; 7) druga figura z lawy; 8) inna postać słońca, z kamienia bardzo delikatnego, który mienią być nerkowcem; 9) statua xiężniczki, opisaney już przez barona Humboldta; 10) tablica jeneologiczna, w porządku następstwa panujących azteków, z ich imionami, w znakach symbolicznych; 11) bożyszcze kamienne, którego część wyższa wyobraża krokodyla; 12) bożyszcze czyli potwora z bazaltu na podstawie, a która wyobraża pewne rysy człowieka, pomieszane z rysami tygrysa; brzuch jego zdaje się otwierać, i daje widzieć głowę ludzką, jakoby dla pokazania, że się karmi mięsem człowieczém; 13) wielkie naczynie podobnież z materyi wulkaniczney; ołtarze rozmaitey formy, ozdobione rzeźbami religiynemi, podług wyobrażeń krajowych; wazy z alabastru wschodniego, ozdobione rzeźbami; modele świątyń, postaci wężów rozmaitych, niegdyś czczonych; rzeczy z gliny wypalaney, zwierciadła kamienne, malowidła, modlitwy chrześcijańskie, wypisane podług zwyczaju krajowego; rękopis aztecki zawierający rozmaite przechody tego ludu; nakoniec wypadki wojenne tyczące się opanowania Mexyku przez Hiszpanów.

Owoż ten lud barbarzyński, zniszczony przez cywilizacyą posiadał sztukę wyrabiania z naytwardszych materyałow, wyobrażania bóztw swoich, jak je sobie wystawiał, oraz zachowania na pismie wypadków swojey historyi. Prawda, że to pismo jest jeszcze w pierwiastkowym stanie, i że rodzay malowidła napełniony znakami samego tylko wspólnego zgodzenia się; nie mniey jednakże pomniki takowe są nader ważnemi. (*J. d. S. P.*)

Nowe dzieła polskie.

Religija. Uczeń chrześcijański czyli wykład obowiązków młodzieńca, który nauki swoje uświątobliwić pragnie, przez Colleta, kapłana zgromadzenia paryzkiego XX, Missyonarzy, do-

ktora filozofii, przetłumaczony dla użytku polskiey młodzieży, przez Modesta Watta *Kosickiego* doktora filozofii. Nakładem funduszów edukacyynych. w Warszawie w druk. Kom. Rz. Wyz. Reł. i Oś. P. 1825, in 12mo str. XI i 436, nieliczb. 5.

Wymowa. Kazanie miane w czasie żałobnego nabożeństwa za duszę ś. p. Nayjaśnieyszego Monarchy Samowładnącego całą Rossyyą, Króla polskiego, Alexandra I. przez X. Wacława *Żylińskiego*, kaznodziei katedry mińskiey, magistra ś. Teologii, w kościele katedralnym mińskim roku 1825, dnia 22, xbra (w Mińsku), w 4ce str. niel. 7.

Historya. Historya powszechna krótko zebrana przez Jana Kaydanowa professora w Imperatorskiém Carskosielskiém Liceum, radzcę kollegijalnego i kawalera; podług drugiego wydania rossyyskiego tłumaczył Leon *Rogalski*. *Wydanie drugie.* Wilno. Józef Zawadzki własnym nakładem, 1826, w 8ce tom I. Dzieje starożytne str. VIII, i 184, nieliczb. 4. Tom II. Dzieje śrzednich wieków, str. 166, nieliczb. 2.

— Wiadomości o tegoczesnych Grekach, zebrane z rozmaitych autorów i pism peryodycznych; z dołączeniem rzutu oka na teraźnieyszy stan państwa Tureckiego. w War. druk. N. Glücksberga, xięgarza i typografa królewskiego uniwersytetu, 1826 w 8ce str. 109, nieliczb. 2. (Wszystkie pisma w tym dziele znayduiące się, były wprzód drukowane w *Bibliotece Polskiey* na rok 1825.)

Biografia. Marya Leszczyńska, królowa Francyi xiężniczka polska, z francuzkiego (przez Teklę *Koch*). w Krakowie, w drukarni Józefa Mateckiego 1825. w 12ce str. 179, z wizerunkiem Maryi.

Poezya. Elegija na zgon wiekopomney pamięci Alexandra I. Cesarza Wszech-Rossyi, Króla polskiego etc. etc. etc. przez Ludwika Edwarda *Raiszla*, pod-oficera pułku 4go piechoty liniowey woysk polskich. Warszawa 1826. w 4ce str. 11.

— Elegia na zgon wiekopomney pamięci Ale-

xandra I, Cesarza Wszech-Rossyi, Króla polskiego etc. etc. etc. przez Józefa *Meyznera*. w Warszawie w drukarni J. Wróblewskiego przy ulicy Krzywe Koło N. 185. 1826. w 4ce str. 8.

— Na zgon wiekopomney pamięci Alexandra I. Cesarza Wszech-Rossyi, króla polskiego etc. etc. etc. przez Stanisława *Bratkowskiego*. w Warszawie, drukiem N. Glücksberga typografa uniwersytetu. w 4ce str. 4, nieliczb. 2.

— Marya, powieść ukraińska, przez Antoniego *Malczeskiego*. w Warszawie, w drukarni N. Glücksberga, xięgarza i typografa królewskiego uniwersytetu 1825. w 8ce str. 96. nieliczb. 2.

— Fontanna w Bakczyseraju, poema Alexandra Puszkina, przekład z rossyyskiego (przez A. R.) Wilno. Józef Zawadzki własnym nakładem, 1826. w 12ce więk. str. XVIII, i 27, nieliczb. 2.

— Kilka ballad i powieści, (przez Ignacego *Bogdaszewskiego*). Wilno, w drukarni dyecezalney JXX. Missyonarzów, 1826. w 12ce str. 99 i nieliczb. 7.

Romanse. Pan Starosta, przez autora podróży bez celu. w Warszawie nakładem i drukiem J. Węckiego, 1826. w 12ce więk. Tom. I, str. 157. Tom II. str. 167, i nieliczb. w obu tomach po 4.

— Pan Unterleytnant Woyciech, romans oryginalny. w Warszawie, nakładem i drukiem A. Brzeziny, 1826. w 8ce str. 195, nieliczb. 5.

— Nieznajoma, romans przez d'Arlincourt, autora Samotnika, z francuzkiego przełożony. Warszawa, drukiem N. Glücksberga, typografa królewskiego uniwersytetu, 1826. w 12ce więk. Tom I. str. 267. Tom II. str. 285, w obu tomach nieliczb. po 4.

— Czarny karzeł, pierwsze powieści mojego gospodarza, Waltera Scott, tłómaczone z angielskiego. Warszawa 1826, w drukarni przy ulicy Krakowskie-Przedmieście N. 385. w 12ce więk. Tom I. str. XXI, i 147. Tom II. str. 167.

— Pojata córka Lezdeyki albo Litwini w XIV wieku romans historyczny w czterech tomach przez F. *Bernatowicza.* w War., druk. A. Brzeziny, 1826. w 8ce Tom I, str. 249. Tom II, str. 257. Tom III, str. 255. Tom IV, str. 273.

Literatura. Euzebiusza *Słowackiego* dzieła, z pozostałych rękopismów ogłoszone. Tom II zawierający; I. Teoryą wymowy. II Teoryą poezyi. III Rosprawę o sztuce dobrego pisania w języku polskim. IV. Przestrogi względem wprawiania uczniów do dobrego w języku polskim pisania. Wilno. Józef Zawadzki własnym nakładem, 1826. w 8ce str. 290, i nieliczb. kart 5. (O wyyściu z druku tomu Igo donieśliśmy w Dzienniku na rok 1824. Tom. III, str. 236).

Astronomia. O kometach przez Wincentego *Karczewskiego.* Wilno, drukiem A. Marcinowskiego, 1826. w 8ce.

Botanika. Nauka wyrazow botanicznych dla łatwości determinowania roślin, czyli zastosowania do nich opisow, z naylepszych autorów krótko zebrana i porządkiem abecadła ułożona; przez Antoniego *Andrzejowskiego,* pomocnika zoologii i botaniki w Lyceum wołyńskiem. Cesar. Mosk. Tow. Badacz. Nat. członka. w Krzemieńcu i Warszawie, nakładem i drukiem N. Glücksberga, xięgarza i typografa królewskiego uniwersytetu i lyceum wołyńskiego, 1825, w 8ce str. XXXVI, i 247, i XVII, nieliczb. 4.

Technologia. Wykład praktyczny węglarstwa stosowego przez Barona *Brinken,* nadleśnego naczelnego lasów rządowych królestwa polskiego. w Warszawie, drukiem N. Glücksberga xięg. i typ. król. warszaw. uniw. 1825. z rysunkami i tabellami. w 8ce str. 60, nieliczb. 8.

NOWE DZIEŁA ROSSYYSKIE.

Poezya. Излiянiе чувствъ вѣрноподданнаго. — Wylanie uczuć wiernego poddanego. Wiersz na śmierć Jego Imperatorskiey Mości Alek-

xandra I, w drukarni J. Teatru Moskiewskiego, u A. Pochorskiego, 1826. w 8ce str. 6, (autor T. *Koszkin*).

— На кончину Государя Императора Александра Перваго Na śmierć Jego Imperatorskiey Mości Alexandra I, wiersz Michała *Dmitrjewa*. Moskwa, w drukarni J. Mosk. Teatru, u A. Pochorskiego, 1826. w 8ce str. 12.

— Ода на срѣтеніе Московскими жителями тѣла незабвеннаго Монарха Александра I. Oda na spotkanie przez mieszkańców Moskwy zwłok niezapomnego Monarchy, Alexandra I, Cesarza Wszech-Rossyi, napisana przez Alexandra *Wołkowa*. Moskwa, w druk. uniwer. 1826. w 4ce str. 8.

— На прибытіе въ Москву тѣла въ Бозѣ почившаго Государя Императора Александра I. Na przybycie do Moskwy zwłók w Bogu spoczywającego Cesarza Jeogomości Alexandra Igo, w 4. str. 3. (autor D. *Oznobiszyn*).

— Элегическая пѣснь на кончину Государя Императора Александра Павловича. Pieśń elegiacka na śmierć Jego Imperatorskiey Mości Alexandra Pawłowicza, Samowładnącego całą Rossyyą. Moskwa w drukarni A. Semena, 1826. w 4ce str. 4. (autor Dymitr *Hlebow*).

— Гласъ Россіянина при вступленіи на Всероссійскій престолъ Государя Императора Николая Павловича. Głos Rossyanina przy wstąpieniu na tron Wszech-Rossyi Jego Imperatorskiey Mości Nikołaja Pawłowicza. Petersburg, w druk. J. Głazumowa, 1826. w 4. str. 4. (autor J. *Iwanow*).

— Подражаніе 19 Псалму. Naśladowanie psalmu 19. Petersburg w druk. Depart. Ośw. Narod. 1826. w 4. str. 2.

— Преложеніе XX. Псалма. Przekład psalmu XX. (przez A. *Sewrinowa*). Petersburg w druk. A. Smirdina, 1826. w 8. str. 4.

— Чувствованія Двинянина. Uczucia Dźwinianina poświęcone mieszkańcom Archangelska na

rok 1826. Petersburg, w drukarni Depart. Ośw. Narod. 1826. w 8ce, str. 15, (autor Waleryan *Nikonow*).

— Стихотворенія Александра Пушкина. Poezye Alexandra *Puszkina*. Petersb. w druk. Dep. ośw. narod. 1825. w 8. str. XI, i 192.

— Эда, финляндская повѣсть. Eda, powieść finlandzka, i uczty, poema opisowe, przez Eugeniusza *Baratyńskiego*. Petersb. w druk. Depart. ośw. narod. 1826. w 8. str. VI i 56.

— Досуги сельскаго жителя. Odpoczynki wieśniaka, poezye włościanina Rossyyskiego Teodora *Slepuszkina*. Petersburg w druk. A. Smirdina 1826. w 8. str. VII, i 110, z wizerunkiem autora.

— Апологи въ четверостишіяхъ. Apologi w czworowierszach. Moskwa, w druk. A. Semena, 1826. w 16ce wiek. str. 121, i IV.

Nauka język. Nouveaux dialogues Français et Russes, etc. Новые разговоры французскіе и русскіе. Nowe rozmowy francuzkie i rossyyskie, na 130 lekcyy podzielone, dla użytku młodzieży i wszystkich poczynających uczyć się tych języków, na wzór rozmów Wegelina, poprawione i wydane przez Bazylego *Krjażewa*. Wydanie trzecie. Moskwa, w drukar. S. Seliwanowskiego, 1826. w 12 str. 262.

— Новая Нѣмецкая Азбука. Nowy Elementarz Niemiecki, zawierający w sobie, oprócz zwyczaynych początków, naukę dokładnego wymawiania, krótki słównik, zdania moralne, powieści dla wprawiania dzieci do czytania, rozmowy w pożyciu potrzebne. Wydanie czwarte. Moskwa, w druk. S. Seliwanowskiego, 1826. w 8. str. 71. (cena rub. 1 assygn.)

Nauka wojen. Опытъ Библіотеки для военныхъ людей. Proba Biblioteki dla woyskowych, wydana przez Bazylego *Soca*, członka petersburgskiego towarzystwa miłośników literatury, nauk i sztuk. Petersburg, 1826, w druk. Sztabu głównego J. C. M. w 8. str. XVIII, i 315, (rub. 10 ass.)

Botanika. Ботаника для юношества. Botanika dla młodzieży, zawieraiąca początkowe zasady Botaniki i wyobrażenia 102 roślin, ze trzydziestu tablicami. Petersburg, nakładem i drukiem Jana Głazunowa, 1826. w 12, str. 276, i XXII. (rub. 7 assygn.), Dziełko ninieysze tłumaczone jest z francuzkiego przez adjunkta P. Kastylskiego i powiększone opisaniem licznych roślin północnych, a osobliwie rossyyskich.

— Цвѣтоводство подробное или флора Русская. Nauka o kwiatach czyli Flora rossyyska, dla amatorów kwiatow, czyli opisanie dotąd znanych kwiatów wszelkiego rodzaju, z dodatkiem przepisow hodowania i rozmnożania, tak tych, które zimę naszą pod odkrytém niebem przepędzają, są długoczesne albo jednoroczne domowe, jako też zagranicznych, z dołączeniem opisania roślin kwiatowych, dla ich piękności w oranżeryach i cieplicach utrzymywanych, tudzież krzewiów i drzew, do przyozdobienia ogrodów angielskich służących. We dwóch częściach. Zebrana i wydana przez Bazylego *Lewszina.* Moskwa, w druk. uniwer. 1826. Tom I. str. 266 i X. Tom II. str. 264 i XII. w 8ce.

Nowe dzieła cudzoziemskie.

Teologia i historya kościelna. 1. *Almanach du Clergé de France pour* 1826. Un gros volume in 12. Paris 1826. (chez A. Guyot et Kribe, 5. fr.).

Oprócz oznaczenia urzędów i osób duchownych, zawiera jeszcze w sobie ten almanach urządzenie każdey w szczególności dyecezyi, tudzież prawodawstwo i rozmaite wiadomości naukowe w przedmiotach kościelnych. *B.*

Prawodawstwo, Filozofia, Polityka i Pedagogija. 12. Dr. *Chr. G.* Hauboldi *Opuscula academica, ad exempla a defuncto recognita,* partim emendavit partim auxit orationesque selectas nondum editas adjecit *C. F. C. Wenck.* Vol. I. II. Lipsiae 1825—26. 8vo maj.

Nie mamy potrzeby tu się rozwodzić nad oznaczeniem wartości tego pośmiertnego wydania częściowych prac tak znakomitego prawoznawcy. Wspomnione tu dwa tomy pomnieyszych pism *Haubolda* obeymują w sobie zupełny zbiór jego uczonych a gruntownych badań, po większey części prawniczych, tudzież do tego się przedmiotu odnoszących mów akademickich, tak wprzód już drukowanych za życia samego autora, jako i nowych z rękopisów jego wyjętych. Uczony wydawca, prof. *Wenck*, ułożył je porządkiem chronologicznym i dał wstępną wiadomość o tey szacowney całości. Dołączony nadto portret Haubolda i wzór jego ręki, *fac simile*. *A. B.*

13. Nie mniey też ważną uczynił przysługę professor lipski *Otto* ostateczném wydaniem dzieła Hauboldowego, zawierającego zasady prawa Rzymskiego, pod napisem:

Institutionum juris Romani historico-dogmaticarum Lineamenta observat. max. litterar. distincta. In usum praelectionum denuo adumbravit et tabulas chronologicas emendat. excussas adjecit Dr. *C. G. Haubold.* Post mortem auctoris edidit et additamentis auxit Dr. *C. E. Otto.* Lipsiae 1825, 8vo maj. (2 Tlry 16 sr. gr.).

14. Zasługuje tu na wzmiankę tegoż Haubolda w r. 1824 wydana:

Tabula illustrandae doctrinae de Computatione graduum inserviens, emendatius edita. fol. (4 gr. sr.).

15. *Précis historique du Droit français, par M. l'abbé* Fleury, *avec la continuation depuis* 1674 *jusqu'en* 1789. *Publié par M.* Dupin, avocat à la Cour royale. Paris 1826. in 8vo (2 fr. 50 c.).

Uczony prawnik i znakomity mówca sądowy, P. *Dupin*, w ninieyszém wydaniu i staranném dopełnieniu dzieła sławnego X. *Fleury*, nader pożytecznie się przyłożył do historyi i nauki prawa francuzkiego. Znawcy potrafią ocenić ten owoc żmudnych badań w pilnieyszém poszukiwaniu prawa narodów. *B.*

16. *Pensées, Maximes et Caractères, par Abel-*Dufresne (avec cette épigraphe: *On trouve des pensées dans son coeur; on en cherche dans son ésprit*). Paris 1826 in 8vo (chez Urbain Canel. 6 fr.).

Zaleca się to dzieło, odnoszące się do filozofii moralney, lubiącym się zastanawiać nad poznaniem serca ludzkiego w rozmaitych jego skłonnościach i podług rozmaitych wrażeń zewnętrznych. *B.*

17. Versuch einer Charakteristik des Handels, oder Darstellung der herschenden Ansichten von der Natur des Handels und von den zweckmässigsten Mitteln zu seiner Belebung. Von Dr. u. prof. *P. Ph. Geier*. Würzburg 1825. gr. 8. (1 Rthlr.)

18. *Petter's*, Franz, theoretisch-praktisches Lehrbuch der kaufmännischen Buchhaltungs-Wissenschaft, oder Gründliche und fassliche, auf praktischen Erfahrungen beruhende Anleitung, die Bücher zweckmässig zu führen. Mit Schematen und Tabellen. Wien 1825 gr. 8. (2 Rthlr. 4 gr.).

Matematyka, Fizyka, Chemia i Historya naturalna.

4. *Klatte*, Königl. Preuss. Premier-Lieutenant von der Kavallerie und angestellter Lehrer der Reitkunst bey der Kavallerie-Lehr-Escadron, die Bearbeitung des Pferdes an der Hand und mit dem von mir erfundenen spanischen Reiter. Ein Handbuch für die Kavallerie und alle diejenigen, welche sich mit der Bearbeitung junger Pferde ohne Reiter beschäftigen wollen. Mit 12 Kupfert. Berlin (bey Herbig 1¼ Rthlr.). 1825. 8.

Nie tylko w sztuce wojenney dla kawaleryi, ale też w ogólności dla nauczycielów i uczniów w sztuce konney jazdy, tudzież dla amatorów chowania i kształcenia koni, to dzieło Pana *Klatte*, rysunkami objaśnione, obiecuje niemałą w tym względzie pomoc, zwłaszcza, że bibliografia w przedmiocie Hippiki nie dość jest obszerną. *B.*

5. *Wo schlug Herrmann den Varus?* Ein strategischer Versuch über die Feldzüge der Römer im nordwestlichen Deutschland. Von G. W. von *Düring*. Quedlinburg. 1825 8 (1 Rthlr. 5. s. gr.).

Do tego dzieła, objaśniającego zapędy woysk rzymskich w północno-zachodnich stronach Germanii, ważnego zaś nie tylko ze względów dawney Strategii, ale też i w widoku historycznym, wyszła wkrótce potém w Berlinie i razem się przedaje Karta geograficzna, powiększająca zalety opisania klęsk, zadanych przez Arminiusa czyli Hermana legionom rzymskim pod dowództwem Kwintiliusa Warusa, który przez to swoje nieszczęście mocno udręczył serce Augusta, tak dalece, że w czarnym smutku długo zostając miał często powtarzać: *Quintili Vare legiones redde!* (Suet. in Aug. Vell. Patt. II. 117). *A. B.*

6. *Kausler*, C. F., Versuch einer Methodologie der Arithmetik, oder gründliche Anleitung die Arithmetik zu lernen und zu lehren. Ulm 1825. 8. (20 Gr.).

7. *Rainer's*, L. Vorschriften über die Pflichten und Verhaltungen des gemeinen Soldaten in der k. k. österreich. Cavallerie. In Fragen und Antworten. Polnisch und Deutsch. Wien 1825. (16 groszy sr.).

Xiążeczka, zawierająca powinności i przepisy dla żołnierzy kawaleryi Cesarsko-królewskiey austryackiey, a w sposobie katechizmu woyskowego ułożona, nawet i z tego względu zaymować po części nas powinna, że, obok tekstu niemieckiego, popolsku napisana. *B.*

8. Oesterreichisch-militärische Zeitung. Jahrgang 1824. 12 Héfte (8 Talar.). Jahrgang 1825 (8 talar.).

9. *Aleman's*, W. v., Elemente der entwerfenden Geometrie, nebst einem Anhange von der Bestimmung der Schattenrisse, für jene bearbeitet, die sich dem Studium dieses Zweiges der mathematischen Wissenschaften widmen wollen. Mit 13 lithographirten Tafeln. Wien 1825 gr. 8. (1 Rthlr 16 gr.).

10. *Littrow's*, I. I., populäre Astronomie, 2 Thle. Mit 9 lithographirten Tafeln. gr. 8. Wien 1825 (5 Rthlr. 16 gr.).

11. *Winkler's*, G., praktische Anleitung zum graphischen und geometrischen Trianguliren mit dem Messtische. Zunächst für solche Individuen, welche sich mit der Castral-Vermessung befassen, so wie überhaupt für jeden, der geometrische Vermessungen mit dem Messtische zu leiten oder selbst auszuführen hat. Mit 9 Steinabdrücken. 2te verb. u. verm. Aufl. Wien 1825 gr. 8 (2 Rthlr.).

12. *Pfaff*, D. C. H., Handbuch der analytischen Chemie. 2te verbesserte Ausgabe. in 8vo 1 und 2 Theil. Altona (bey Hammerich, 1 Th. 2 Tal. 8 gr. sr., 2 Th. 3 Tal. 16 gr. sr.).

13. *Duménil*, Dr. A., chemische Forschungen im Gebiete der anorganischen Natur, über 50 Analysen enthaltend. Hannover (bey Helwing) 1825. 8vo maj. (2 Rthlr. 6 gr.).

14. *Schreber's* Naturgeschichte der Säugthiere. Neue Ausgabe, fortgesetzt von Dr. August *Goldfuss*. Erlangen 1825—26 in 4to.

Nader ważną dla miłośników historyi przyrodzoney uczynił przysługę Aug. Goldfuss, prof. uniwersyt. w Bonn, należycie dokonaném nowém wydaniem i dopełnieniem pożytecznego w tey nauce dzieła Szrebera *O zwierzętach ssących*, z illuminowanemi rycinami, które się za klassyczne uważa. Albowiem, ile z wiadomości w literackich gazetach niemieckich w tym względzie ogłoszoney wnosić można, i dokładność opisania ściśle zachowana, i ryciny, tak ze strony wykonania rytowniczego, jako i kolorytu (Illumination) mają być nawet wierniey i ozdobniey wydane, niżeli dawnieysze. Szrebera zbiór, jak wiadomo, składa się z 55 cząstek (Hefte) we 4 tomach wraz z tablicami (4go jeszcze braknie w bibliotece wileńskiey); P. Goldfuss przydał 14 takich cząstek dopełnienia (Supplement-Hefte), z których ostatnia jest 69tą całego dzieła. Dla ulżenia zaś i rozdzielenia ceny ogłosił subskrypcyą czyli podpis prenumeracyyny kwartałami, rozłożywszy ryciny, z potrzebném do nich opisaniem, na oddziały (Quartal-Lieferungen)

po 24 tablic, każdy po 6 talarów saskich, i zaczął je wydawać od 1 stycznia t. r. 1826, po wszystkich xięgarniach w Niemczech. Do pięciu exemplarzy, razem zamówionych przydaje się 6ty bezpłatnie; przy wydaniu zaś drugiego oddziału w m. kwietniu mają się zamknąć podpisy, i cena każdego oddziału (Lieferung) do 9 talarów saskich będzie podniesioną. *A. B.*

15. *Urweltliche Naturgeschichte der organischen Reiche.* In alphabetischer Ordnung, von *T. F. Kruger.* 2 Thle. Quedlinb. 1825 I. gr. 8. (3 Rthlr. 25 gr.).

Wyczytujemy w pismach niemieckich wiele pięknych zalet, przyznawanych temu, nie dawno ogłoszonemu dziełu znakomitego pisarza *Krügera.* Ma ono szczęśliwie zapełniać wszystkie luki i niedostatki, mianowicie co do zabytków ziemnych skamieniałości, jakie się dotąd jeszcze zaniedbały w tego rodzaju słównikach i encyklopediach. Stanie się tedy ważną skazówką w tym przedmiocie, a nawet, jak dodają, nieodzowną xiążką (unentbehrliches Handbuch), w badaniach geologicznych, geognostycznych, mineralogicznych, oryktognostycznych, i w ogólności w historyi przyrodzoney: szczególniey zaś przydać się może do determinowania czyli oznaczania i porządkowania wątpliwych alboli też nieznajomych skamieniałości.

Wypada również zalecać tegoż autora *Geschichte der Urwelt, in 2 Theilen.* (6 Rthlr. 10 gr.). *A. B.*

17. Zasługują na uwagę botaników i miłośników tey ważney części w Historyi przyrodzoney badania *Meyera*, jego systematyczny układ i odróżnienie roślin skrytopłciowych, w pismie, którego 1sza część nie dawno wyszła pod tytułem:

Nebenstunden meiner Beschäftigungen in Gebiete der Pflanzenkunde. Von Geo. Friedr. Wilh.
Die Entwickelung, Metamorphose und Fortpflanzung der Flecten in Anwendung auf ihre sy-

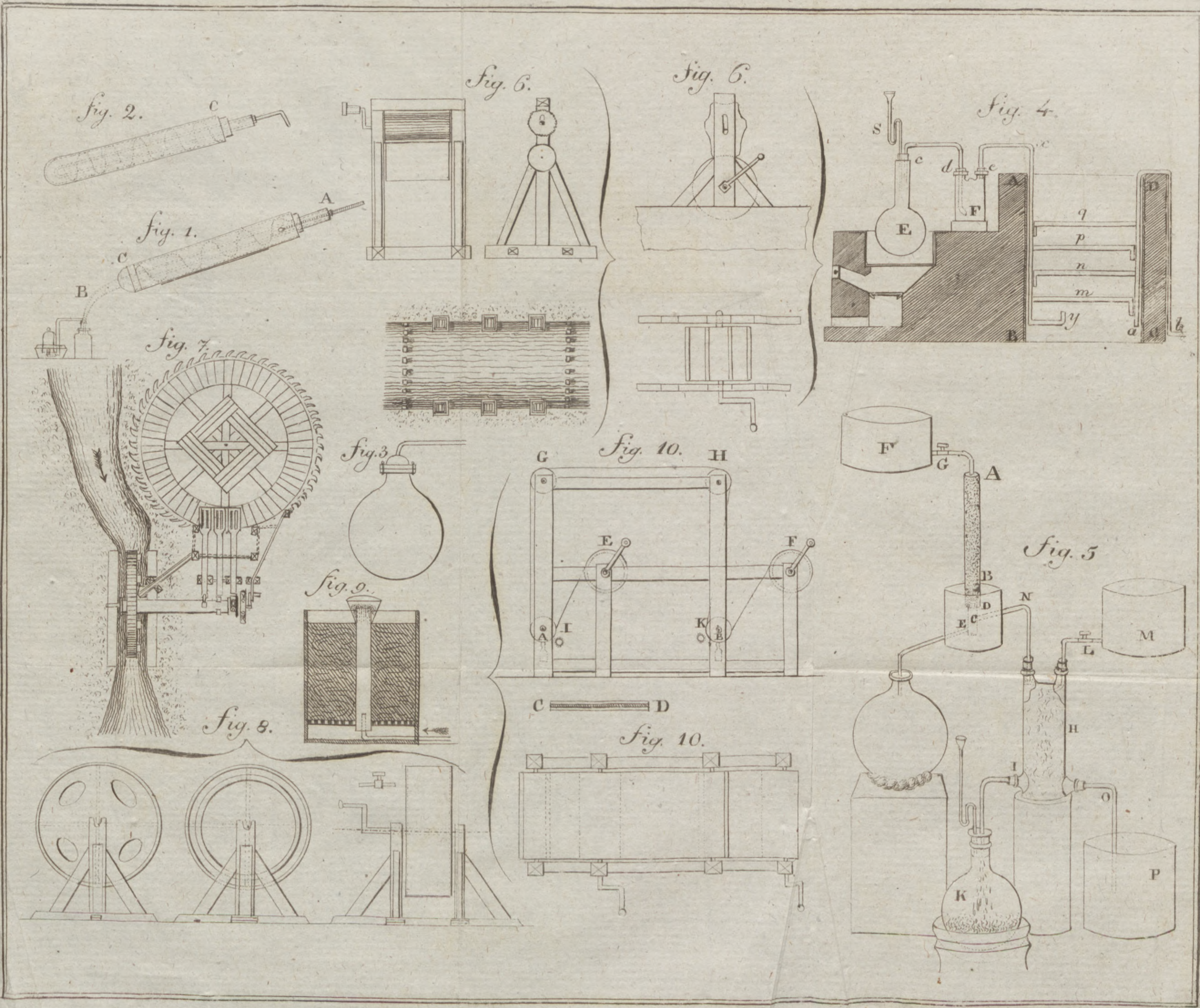
Die Entwickelung, Metamorphose und Fortpflanzung der Flecten in Anwendung auf ihre sy-

stematische Anordnnng und zur Nachweisung d- allgemeinen Ganges der Formbildung in den u- tern Ordnungen cryptogamischer Gewächse. Nac eigenen Beobachtungen und Versuchen. Mit eine doppelten illuminirten Kupfertafel und einer V- gnette. gr. 8. (2 Rthlr. 20 gr.).

18. Naturgeschichte für den öffentlichen un häuslichen Schulunterricht, nach *Oken*. Von *M. I. G. Mauke*. 2 Thle. Mit 110. Abbildungen und 4. Uebersichtstafeln des Systems. Meissen 1825. 8. (bez tablic 1 talar 18 groszy sr. z czarnemi rysunkami 2 tal. 4 gr. sr., z illuminowanemi rysunkami oprawione, 2 tal. 22 gr. sr.).

Rozmaitości (miscellanea) 1. *La société au dix-neuvième siecle, ou Souvenirs épistolaires, par Mlle. de* Coligny. Paris 1826. 8.

Dziełko pisane w gładkim i czystym stylu francuzkim, odkrywa niepospolitą w autorce trafność postrzegania obyczajów i charakterów, tém trudnieyszą i niebezpiecznieyszą do rozwinięcia, że się Panna *de Coligny* poważyła kreślić ruchomy, iż powiém, obraz towarzystwa tegoczesnego. Jey ta się śmiałość widać udała, lubo nie wszystkie jey epigrammata i satyryczne przycinki z rzetelną zgodne wiernością. *A. B.*

fig. 2.
fig. 1.
fig. 7.
fig. 8.
Fig. 6.
fig. 6.
fig. 3
fig. 9.
Fig. 10.
Fig. 10.
Fig. 4
Fig. 5